

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

**Методичні рекомендації
до лабораторних робіт
для студентів спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019**

УДК 658.1(07.034)

Ф59

Укладач Т. Б. Кузенко

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.

Протокол № 1 від 27.08.2018 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Фінанси підприємств [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до лабораторних робіт для студентів спеціальності Ф59 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня / уклад. Т. Б. Кузенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 41 с.

Подано методичні рекомендації до виконання лабораторних робіт із навчальної дисципліни. Уміщено загальні методичні рекомендації, визначено порядок виконання робіт, наведено умови завдань для виконання студентами та контрольні запитання.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня всіх форм навчання.

УДК 658.1(07.034)

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2019

Вступ

Навчальна дисципліна "Фінанси підприємств" є базовою дисципліною циклу підготовки бакалаврів за спеціальністю "Фінанси і кредит". Фінанси підприємств значною мірою визначають фінансове становище всієї країни, оскільки вони функціонують у сфері суспільного виробництва, де створюється національний дохід.

Фінанси підприємств за своєю сутністю – це складна економічна категорія. Фінанси підприємств – це різноманітні фонди фінансових ресурсів, що створюються та використовуються з метою здійснення виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг у різних галузях, а також для фінансування інших видів діяльності підприємства. Фінанси підприємств – це мистецтво. Професія фінансиста потребує таланту, терпіння та вміння. Її особливістю є те, що за різними формами фінансових відносин можна бачити світ економіки – взаємозв'язки його складових та їхнє гармонійне співіснування.

Отже, вміння застосовувати механізми забезпечення стійкого розвитку під час вирішення фінансових питань для майбутніх фахівців з фінансів є запорукою розв'язання поставлених перед підприємством завдань і отримання оптимальних результатів.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів системи фундаментальних знань із фінансів підприємств, засобів, механізмів та інструментарію забезпечення ефективного функціонування підприємства.

У процесі навчання студенти здобувають необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських) і виконання лабораторних робіт.

Виконання студентами лабораторних робіт забезпечує формування в них таких фахових компетентностей:

здатність до збирання, оброблення, систематизування та узагальнення обсягу інформації про діяльність підприємства та умови його функціонування;

здатність використовувати теоретичний і методичний інструментарій фінансової, економічної, математичної, статистичної, правової та інших наук для діагностики стану фінансів підприємств;

здатність до визначення та нарахування основних податків і зборів, що сплачують підприємства, до визначення принципів побудови податкової системи;

здатність до організації обігових коштів на підприємстві, до визначення потреби власних обігових коштів на підприємстві, до розрахунку показників використання обігових коштів підприємства;

здатність до визначення джерел фінансування капітальних вкладень, до нарахування амортизаційних відрахувань основних засобів, до визначення показників використання основних засобів;

здатність до планування заходів з підвищення ефективності діяльності підприємства;

здатність до використання фінансових й інших функцій у редакторі MS Excel для вирішення завдань у діяльності фінансового менеджера.

Теми лабораторних робіт відповідають темам, зазначеним у робочій програмі навчальної дисципліни.

Навчальна дисципліна "Фінанси підприємств" пов'язана з такими дисциплінами, як: "Макроекономіка", "Мікроекономіка", "Гроші та кредит", "Фінанси", "Фінансова діяльність суб'єктів господарювання", "Фінансовий аналіз", і т. ін., знання з яких дозволять студентам зрозуміти проблеми теорії та практики фінансів підприємств.

Змістовий модуль 1

Основи фінансів підприємства

Лабораторна робота 1

Аналіз фінансової звітності підприємств

Мета роботи – отримання практичних навичок з основ фінансової роботи на підприємстві (аналізу фінансової звітності).

Загальні методичні рекомендації

Фінансова звітність – це сукупність форм звітності, складених на основі даних бухгалтерського обліку з метою надання зовнішнім та внутрішнім користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан у вигляді, який зручний і зрозумілий для ухвалення цими користувачами певних ділових рішень.

Загальні вимоги до фінансової звітності викладено в положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 (П(С)БО 1), затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року № 87. П(С)БО 1.

Облік встановлює: мету фінансової звітності; склад фінансової звітності; звітний період; якісні характеристики та принципи, якими слід керуватися під час складання фінансової звітності; вимоги до розкриття інформації у фінансовій звітності.

П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" передбачено керуватись під час підготовки та надання фінансової звітності всіма підприємствами, організаціями, установами й іншими юридичними особами (підприємствами) усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ).

Відповідно до П(С)БО 1 фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, яка відображує фінансовий стан підприємства та результати його діяльності за звітний період. Метою фінансової звітності є забезпечення загальних інформаційних потреб широкого кола користувачів під час ухвалення різних рішень.

Для ухвалення якісних управлінських і економічних рішень користувачам фінансової звітності необхідна інформація про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому стані підприємства.

Зазначені інформаційні потреби зумовили склад фінансової звітності. Згідно з П(С)БО 1 до неї відносять: Баланс (ф. № 1); Звіт про фінансові результати (ф. № 2); Звіт про рух грошових коштів (ф. № 3); Звіт про власний капітал (ф. № 4); Примітки до звітів (ф. № 5).

Компоненти фінансової звітності відображують різні аспекти основної діяльності підприємства за звітний і попередній періоди, розкривають сутність облікової політики, що робить можливим проведення якісного аналізу діяльності підприємства.

Такі складові фінансової звітності, як Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про власний капітал та Звіт про рух грошових коштів, складаються зі статей, які об'єднуються у відповідні розділи. Форми, перелік статей фінансових звітів та їхній зміст встановлено П(С)БО 2 – 5. Підприємство заносить інформацію до тієї чи іншої статті відповідного фінансового звіту тільки тоді, коли: існує ймовірність збільшення або зменшення майбутніх економічних вигод, пов'язаних із цією статтею; оцінка статті може бути достовірно визначена.

Відповідно до П(С)БО 1 фінансова звітність підприємства містить дані про: підприємство; дату звітності та звітний період; валюту звітності й одиницю її виміру; показники (статті) за звітний і попередній періоди; облікову політику підприємства та її зміни; аналітичну інформацію щодо статей фінансових звітів; консолідацію фінансових звітів; припинення

(ліквідацію) окремих видів діяльності; обмеження щодо володіння активами; участь у спільних підприємствах; виявлені помилки та пов'язані з ними коригування; переоцінку статей фінансових звітів; іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними П(С)БО.

Фінансова звітність має бути підготовлена та надана користувачам у певні строки, які визначаються чинним законодавством.

Дані фінансової звітності є основою не тільки для оцінювання результатів звітного періоду, а й для їхнього прогнозування.

Баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал.

Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Елементами балансу, безпосередньо пов'язаними з визначенням фінансового стану підприємства та змін у ньому, є: активи; зобов'язання; власний капітал.

Призначення Звіту про фінансові результати полягає у визначенні чистого прибутку (збитку) звітного періоду. З цією метою у формі звіту передбачено послідовне зіставлення його статей.

Процес розрахунку прибутку (збитку) звітного періоду може бути поділений на такі етапи:

Етап 1. Визначення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Етап 2. Розрахунок валового прибутку (збитку).

Етап 3. Визначення фінансового результату – прибутку (збитку) – від операційної діяльності.

Етап 4. Розрахунок прибутку (збитку) від звичайної діяльності до оподаткування.

Етап 5. Визначення прибутку (збитку) від звичайної діяльності.

Етап 6. Визначення чистого прибутку (збитку) звітного періоду.

Наступним звітом, який складає підприємство, є Звіт про рух грошових коштів (ф. № 3). Він містить інформацію про грошові потоки підприємства за звітний період.

Під грошовими потоками розуміють надходження та вибуття грошових коштів і їхніх еквівалентів. Грошові кошти включають кошти в касі та на рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій.

Рух коштів відображується у Звіті про рух грошових коштів у розрізі трьох видів діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною та фінансовою.

Інвестиційна діяльність – це сукупність операцій з придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також короткострокових (поточних) фінансових інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів.

Фінансова діяльність – це сукупність операцій, які призводять до зміни величини та (або) складу власного і позикового капіталу.

Негрошові операції – це операції, які не потребують грошових коштів або їхніх еквівалентів.

Для складання Звіту про рух грошових коштів використовують показники Балансу, Звіту про фінансові результати та дані аналітичного бухгалтерського обліку.

Наступним звітом є Звіт про власний капітал (ф. № 4).

Власний капітал підприємства визначається як різниця між вартістю його майна (А – активи) і борговими зобов'язаннями.

Власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Сума власного капіталу – це абстрактна вартість майна, яка не є його поточною чи реалізаційною вартістю, а тому не відображує поточну вартість прав власників підприємства. На суму власного капіталу мають суттєвий вплив усі умовності бухгалтерського обліку, що були застосовані під час оцінювання активів і кредиторської заборгованості. Вона може лише випадково збігатися з сукупною ринковою вартістю акцій підприємства або з сумою, яку можна отримати від продажу чистих активів частинами або підприємства загалом.

Разом із фінансовою звітністю подаються Примітки до фінансової звітності.

Примітки до фінансової звітності – це сукупність показників і пояснень, що забезпечує деталізацію й обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачене відповідними положеннями (стандартами).

Мета аналізу фінансової звітності – дати оцінку результатів ефективності діяльності підприємства за звітний період і його поточного

фінансового стану, своєчасно виявляти й усувати недоліки у основній діяльності та знаходити резерви поліпшення фінансового стану підприємства і підвищення його платоспроможності.

Завдання аналізу:

1. Проаналізувати склад, структуру та динаміку майна підприємства та джерел його формування.

2. Оцінити ефективність використання майна й оптимальності структури капіталу підприємства.

3. Проаналізувати доходи, витрати та фінансові результати роботи підприємства.

4. Провести аналіз надходження та вибуття грошових коштів підприємства.

5. Оцінити структуру та динаміку власного капіталу підприємства, тощо.

За допомогою аналізу фінансової звітності проводять: попередню (загальну) оцінку фінансового стану підприємства; аналіз кредитоспроможності підприємства та ліквідності його балансу; аналіз платоспроможності й фінансової стійкості підприємства; аналіз фінансових результатів підприємства; аналіз обігу оборотних коштів; оцінювання потенційного банкрутства; аналіз дохідності (рентабельності); аналіз використання капіталу; аналіз рівня самофінансування; аналіз валютної самоокупності; аналіз ризиків; оцінювання інвестиційної привабливості підприємства; прогнозування перспектив розвитку підприємства; аналіз потенціалу; тощо.

Порядок виконання роботи

Студентові надається право самостійно обрати підприємство (не фінансову установу) для виконання усіх лабораторних робіт за умови, що воно оприлюднює фінансову звітність на офіційному сайті.

Обране підприємство закріплюється за студентом (за кожним студентом закріплюється одне підприємство для усіх лабораторних робіт). Якщо студент за один тиждень не зробив самостійний вибір, підприємство визначає викладач, який проводить лабораторні заняття. Оформлюється відповідний перелік обраних і закріплених за студентами підприємств.

Усі лабораторні роботи виконуються на базі даних фінансової звітності обраного підприємства за останні 3 роки.

Перед виконанням кожної лабораторної роботи слід вивчити теоретичні питання за темою, методики аналізу об'єктів дослідження, звернути увагу на нормативні положення, що регламентують ці аспекти діяльності підприємств в Україні.

Завдання:

ознайомитися з основними формами фінансової звітності підприємства (формою № 1 "Баланс"; формою № 2 "Звіт про фінансові результати"; "Звіт про рух грошових коштів"; "Звіт про власний капітал" та інших); перевірити правильність заповнення звітності за встановленими вимогами;

зробити горизонтальний і вертикальний аналіз показників форми № 1 "Баланс";

зробити горизонтальний аналіз показників форми № 2 "Звіт про фінансові результати";

заповнити отримані результати у таблиці;

зробити графічне зображення результатів (діаграми відповідного виду);

визначені тенденції охарактеризувати (окремо відзначити ті, що позитивно та негативно характеризують стан підприємства);

запропонувати заходи спрямовані на подолання визначених недоліків (негативних тенденцій).

Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано в додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані студентом аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиці або графіків;
- 4) висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте призначення основних компонентів фінансової звітності.
2. Сформулюйте мету аналізу фінансової звітності.
3. Надайте визначення балансу підприємства та звіту про фінансові результати.
4. У чому різниця між горизонтальним і вертикальним аналізами?

Лабораторна робота 2

Аналіз грошових надходжень підприємства

Мета роботи – отримання практичних навичок з визначення надходжень (доходів) підприємства.

Загальні методичні рекомендації

У процесі господарської діяльності підприємств постійно здійснюється кругообіг коштів, який характеризується вкладанням коштів у виробництво з метою виготовлення товарів і отримання виручки від їхнього продажу.

Забезпечення грошових надходжень, які потрібні для відшкодування витрат виробництва й обігу, своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед державою, банками та іншими суб'єктами господарювання, формування доходів і прибутку є найважливішою стороною діяльності підприємств.

Вхідні грошові потоки підприємств за їхніми джерелами можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх відносяться кошти, які надходять з будь-яких джерел на самому підприємстві. Надходження коштів за рахунок ресурсів, які мобілізуються на фінансовому ринку, свідчить про використання зовнішніх джерел. Структура вхідних грошових потоків залежить від сфери діяльності та організаційно-правової форми підприємства. У світовій практиці, переважна частка (60 – 70 %) фінансових ресурсів надходить на підприємства за рахунок внутрішніх джерел. Внутрішні грошові надходження згідно з чинною практикою обліку та звітності охоплюють різноманітні грошові доходи підприємств.

Грошовими надходженнями (доходами) підприємств (крім кредитних і страхових організацій) визнається збільшення економічних вигод у результаті надходження активів (коштів, іншого майна) чи погашення зобов'язань, що приводить до збільшення капіталу цього підприємства, за винятком внесків учасників (власників майна).

Згідно з П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" грошові надходження (доходи) підприємств залежно від їхнього характеру, умов одержання і предмета діяльності підприємства підрозділяються на:

1. Доходи від звичайних видів діяльності:

1) від операційної діяльності:

- від основної операційної діяльності, тобто доходи від діяльності, пов'язаної з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), які є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частину його доходів – доходи від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг;

- від іншої операційної діяльності, тобто від діяльності, що не належить до основної, інвестиційної та фінансової: доходи від реалізації інших оборотних активів; від реалізації іноземної валюти; від операційної оренди; від операційних курсових різниць; отримані пені, штрафи, неустойки; від списання кредиторської заборгованості; відшкодування раніше списаних активів; одержані гранти; тощо;

2) від іншої діяльності:

- від фінансової діяльності, тобто діяльності, яка приводить до зміни розміру та складу власного і позичкового капіталу підприємства – доходи від інвестицій в асоційовані та дочірні підприємства; від спільної діяльності; одержані дивіденди; одержані відсотки за облігаціями та іншими цінними паперами; тощо;

- від інвестиційної діяльності, тобто діяльності, пов'язаної з придбанням і реалізацією тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів: доходи від реалізації фінансових інвестицій; від реалізації основних засобів; від реалізації нематеріальних активів; від реалізації інших необоротних активів; від неопераційних курсових різниць; від безоплатно отриманих оборотних активів; від переоцінки необоротних активів та фінансових інвестицій; тощо;

2. Доходи від надзвичайної діяльності, тобто від подій або операцій, які відрізняються від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вони будуть повторюватися періодично або в кожному подальшому звітному періоді – надходження від страхових компаній щодо відшкодування збитків від стихійного лиха, техногенних катастроф і аварій тощо.

Виконуючи лабораторну роботу, необхідно визначити види доходів, які одержує підприємство (з форми № 2 "Звіт про фінансові результати"), оформити результати горизонтального та вертикального аналізу окремими таблицями (табл. 2.1 і 2.2).

Таблиця 2.1

Динаміка доходів (надходжень) підприємства

Стаття	Фактичні дані, тис. грн			Відхилення (до попереднього року)	
	Попередній період	Базовий період	Звітний період	Тис. грн	%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)					
Інші операційні доходи					
Дохід від участі в капіталі					
Інші фінансові доходи					
Інші доходи					
Усього доходів					

Таблиця 2.2

Структура доходів (надходжень) підприємства

Стаття	Питома вага у доходах, %			Відхилення (до попереднього року)	
	Попередній період	Базовий період	Звітний період		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)					
Інші операційні доходи					
Дохід від участі в капіталі					
Інші фінансові доходи					
Інші доходи					
Усього доходів	100	100	100		

Порядок виконання роботи

1. Зробити горизонтальний аналіз показників форми № 3 "Звіт про рух грошових коштів" (за 3 роки).
2. Зробити аналіз динаміки доходів (надходжень) підприємства (форми № 2 "Звіт про фінансові результати" за 3 роки).
3. Зробити аналіз структури доходів (надходжень) підприємства (форми № 2 "Звіт про фінансові результати" за 3 роки).
4. Заповнити результати у таблиці.
5. Зробити графічне зображення результатів (діаграми відповідного виду).
6. Визначені тенденції охарактеризувати (окремо відзначити ті, що позитивно та негативно характеризують стан підприємства).
7. Запропонувати заходи, спрямовані на подолання визначених недоліків (негативних тенденцій).

Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано в додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані студентом аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиці або графіків;
- 4) висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення грошових надходжень підприємств та охарактеризуйте їх за джерелами отримання.
2. Дайте характеристику грошовим надходженням (доходам) підприємств від операційної діяльності.
3. Дайте характеристику грошовим надходженням (доходам) підприємств від фінансової діяльності.
4. Дайте характеристику грошовим надходженням (доходам) підприємств від інвестиційної діяльності.

Лабораторна робота 3

Аналіз формування та розподілу прибутку підприємства

Мета роботи – отримання практичних навичок з визначення прибутку, рентабельності підприємства та факторів, що на них впливають.

Загальні методичні рекомендації

Як економічна категорія прибуток відображає чистий дохід, створений у сфері матеріального виробництва. На рівні підприємства прибуток є частиною його чистого доходу, що залишається після вирахування з суми доходів підприємства суми пов'язаних з ними витрат. Прибуток розглядають як частину чистого доходу підприємства, отриманого на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик підприємницької діяльності.

Сума прибутку підприємства залежить від таких основних факторів, як: обсяги виробництва та реалізації продукції;

ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства (ефективність використання основних засобів, виробничих запасів, нематеріальних активів, грошових коштів тощо, які впливають на рівень витрат підприємства).

Податковий прибуток (об'єкт оподаткування) – це сума прибутку підприємства, визначена за податковим законодавством (згідно з Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств"), який є об'єктом оподаткування за звітний період.

Обліковий прибуток – це сума прибутку до оподаткування, визначена в бухгалтерському (фінансовому) обліку, яку записують у Звіті про фінансові результати підприємства за звітний період. Сума облікового прибутку відрізняється від суми податкового прибутку підприємства через відмінності в методиках їхнього обчислення.

Можна виділити такі види облікового прибутку підприємства:

валовий прибуток від реалізації продукції, робіт, послуг;

прибуток від операційної діяльності;

прибуток від звичайної діяльності до оподаткування;

прибуток від надзвичайних подій.

У процесі розподілу облікового прибутку розраховують прибуток від звичайної діяльності, чистий прибуток та нерозподілений прибуток підприємства.

Валовий прибуток від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – це перевищення чистого доходу підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) над їхньою собівартістю.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) обчислюють вирахуванням із доходу (виторгу) від продажу продукції сум акцизного збору, податку на додану вартість та інших вирахувань (отриманих

від страховиків страхових сум, суми наданих підприємством знижок, вартості повернених товарів тощо). Собівартість реалізованої продукції охоплює прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі виробничі витрати, загальновиробничі витрати.

Прибуток від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (основної діяльності), іншого операційного доходу та операційних витрат підприємства за звітний період.

До інших операційних доходів належать доходи від операційної оренди активів, від операційних курсових різниць, відшкодування раніше списаної на збитки безнадійної дебіторської заборгованості, доходи від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) тощо.

До операційних витрат належать адміністративні витрати (витрати на обслуговування та управління підприємством), витрати на збут (витрати, пов'язані з реалізацією продукції) й інші операційні витрати (собівартість реалізованих підприємством виробничих запасів, суми сумнівних (безнадійних) боргів, втрати від знецінення запасів, втрати від операційних курсових різниць, визнані підприємством економічні санкції, відрахування для забезпечення наступних операційних витрат, що виникають у процесі операційної діяльності підприємства, окрім витрат, що входять до собівартості продукції, товарів, робіт, послуг).

Різниця між іншими операційними доходами та операційними витратами характеризує прибуток підприємства від іншої операційної діяльності.

Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування розраховується як алгебраїчна сума прибутку від операційної діяльності підприємства, його доходу від участі в капіталі, суми інших фінансових доходів і суми інших доходів підприємства та суми втрат підприємства від участі в капіталі, а також його фінансових й інших витрат.

Дохід від участі в капіталі охоплює дохід підприємства, отриманий від його інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведуть методом участі в капіталі.

Втрати від участі в капіталі – це сума збитків, спричинених інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких здійснюють методом участі в капіталі.

Метод участі в капіталі – це метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення чи зменшення частки інвестора у власному капіталі

об'єкта інвестування. Приклад розрахунку втрат від участі в капіталі подано в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Динаміка витрат підприємства

Стаття	Фактичні дані, тис. грн			Відхилення (до попереднього року)			
	Попередній період	Базовий період	Звітний період	Тис. грн	%	Тис. грн	%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)							
Адміністративні витрати							
Витрати на збут							
Інші операційні витрати							
Фінансові витрати							
Втрати від участі в капіталі							
Інші витрати							
Разом							

До інших фінансових доходів підприємства належать доходи, отримані ним у формі дивідендів, відсотків та інших доходів від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі). До фінансових витрат підприємства належать витрати на сплату процентів та інших витрат підприємства, пов'язаних із залученням позикового капіталу.

До інших доходів підприємства належать доходи від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, доходи від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності та не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

До інших витрат підприємства належать: собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрати

від уцінки фінансових інвестицій і необоротних активів, інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю.

Прибуток від надзвичайних подій – це прибуток від подій, що підлягають визначенню надзвичайних в операційній, фінансовій та інвестиційній діяльності.

Прибуток від надзвичайних подій розраховують як різницю між надзвичайними доходами (відшкодування збитків від надзвичайних подій, відшкодування витрат і запобігання втратам від надзвичайних подій тощо) та надзвичайними витратами (втрати від стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій, включно витрати на здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням та ліквідацією наслідків таких подій).

Прибуток від звичайної діяльності – визначається як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податку з прибутку, який розраховується згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 17 "Податок на прибуток".

Чистий прибуток підприємства – розраховують як алгебраїчну суму прибутку від звичайної діяльності, надзвичайного прибутку та податку з надзвичайного прибутку. Тобто чистий прибуток – це сума прибутку підприємства після сплати податку на прибуток.

Прибуток нерозподілений – це частина чистого прибутку підприємства, що залишається після його розподілу та використання на інвестиційні потреби, формування внутрішніх цільових грошових фондів чи безпосередньо на фінансування поточних витрат.

Якщо в результаті настання надзвичайних подій у діяльності підприємства виникли втрати, то їхню суму (згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати") записують у Звіті про фінансові результати зменшеною на суму податку на прибуток унаслідок збитків від надзвичайних подій.

На цю саму суму зменшується податок на прибуток від звичайної діяльності підприємства. На другому етапі розподіляють прибуток, що залишається після сплати податків, – чистий прибуток. Чистий прибуток підприємства можна використовувати для створення фонду виплати дивідендів і виплат учасникам; поповнення резервного фонду; поповнення статутного капіталу; здійснення інвестицій; формування інших цільових фондів; для покриття поточних витрат тощо.

Напрями використання чистого прибутку підприємство переважно визначає самостійно. Суму прибутку підприємства, що залишається

після його розподілу, називають нерозподіленим прибутком. Нерозподілений прибуток обліковують на окремому бухгалтерському рахунку та його суму записують у бухгалтерському балансі.

Собівартість продукції, робіт, послуг – це виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на їхнє виробництво (виконання). Склад і порядок калькулювання витрат, які включають до собівартості продукції (робіт, послуг), регулюються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати" і Методичними рекомендаціями з формування собівартості продукції (робіт, послуг), затвердженими наказом № 47 Державного комітету промислової політики України від 2 лютого 2001 року.

До виробничої собівартості продукції входять прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі витрати (змінні), загальновиробничі витрати та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

До прямих матеріальних витрат належить вартість сировини та основних матеріалів, купованих напівфабрикатів і комплектувальних виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можна безпосередньо віднести до конкретного об'єкта витрат.

Оцінювання прямих матеріальних витрат здійснюють за допомогою одного з таких методів: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходжень запасів (ФІФО); собівартості останніх за часом надходжень запасів (ЛІФО); нормативних затрат; ціни продажу.

До складу прямих витрат на оплату праці відносять заробітну платню та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу інших прямих витрат належать усі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи з прямої заробітної плати, плата за оренду земельних і майнових паїв, втрати від браку, що відповідають вартості остаточно забракованої продукції, та витрати на виправлення браку з конкретної продукції.

До складу загальновиробничих витрат входять витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами та і ділянками, витрати на оплату службових відряджень персоналу цехів тощо), амортизація основних засобів і нематеріальних активів загальновиробничого призначення, витрати на утримання, експлуатацію та ремонт,

страхування й операційну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення, витрати на вдосконалення технології та організації виробництва, витрати на опалення, освітлення, водопостачання й інше утримання виробничих приміщень, витрати на обслуговування виробничого процесу (оплата праці загальновиробничого персоналу, технологічний контроль за виробничими процесами та якістю продукції тощо), витрати на охорону праці, техніку безпеки, охорону навколишнього природного середовища, інші витрати (на внутрішньозаводське переміщення вантажів, нестачі й втрати від псування цінностей, оплата простоїв) тощо.

Прибуток характеризує загальний фінансовий результат діяльності підприємства. Однак на основі показника прибутку не можна комплексно оцінити ефективність виконання господарських операцій. Для цього суму прибутку порівнюють зі сумою витрат, пов'язаних із його отриманням, тобто розраховують показники рентабельності. Рентабельність – це відносний показник прибутковості, який характеризує ефективність витрат підприємства загалом або ефективність виробництва окремих видів продукції.

Виконуючи лабораторну роботу, необхідно визначити види витрат і прибутку підприємства. Результати аналізу представити в таблицях (табл. 3.1 – 3.3). Оцінювання рентабельності рекомендовано зробити за показниками представленими у табл. 3.4. Використовуючи інші показники, необхідно навести порядок їхнього розрахунку з обов'язковим посиланням на джерело використаної методики. Динаміку показників рентабельності подати як таблицю (табл. 3.5).

Таблиця 3.2

Елементи операційних витрат

Стаття	Фактичні дані, тис. грн			Відхилення (до попереднього року)			
	Попередній період	Базовий період	Звітний період	Тис. грн	%	Тис. грн	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Матеріальні затрати							
Витрати на оплату праці							

1	2	3	4	5	6	7	8
Відрахування на соціальні заходи							
Амортизація							
Інші операційні витрати							
Разом							

Таблиця 3.3

Динаміка прибутку підприємства

Стаття	Фактичні дані, тис. грн			Відхилення (до попереднього року)			
	Попередній період	Базовий період	Звітний період	Тис. грн	%	Тис. грн	%
Валовий прибуток (збиток)							
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток/збиток)							
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток/збиток)							
Чистий фінансовий результат (прибуток/збиток)							

Таблиця 3.4

Показники оцінки рентабельності підприємства

Показник, одиниця виміру	Порядок розрахунку	Висновок
1	2	3
Рентабельність продукції, %	$(\text{ВПЗ} \times 100) / \text{СР}$	–
Рентабельність діяльності, %	ЧП / ЧД	Сприятливою вважається тенденція збільшення значення показника
Рентабельність активів, %	$(\text{ЧП} \times 100) / ((\text{Бпоч} + \text{Бкін}) / 2)$	

1	2	3
Рентабельність сукупного капіталу, %	$(\text{ЧП} \times 100) / ((\text{Бпоч} + \text{Бкін}) / 2)$	
Рентабельність власного капіталу, %	$\text{ЧП} \times 100 / \text{СВВК}$	
Період окупності власного капіталу	$\text{СВВК} / \text{ЧП}$	Сприятливою вважається тенденція зменшення значення показника

Таблиця 3.5

Динаміка показників рентабельності підприємства

Показник, одиниця виміру	Фактичне значення			Примітки (висновки), нормативне значення		
	Попередній період	Базовий період	Звітний період	Зміни +/-		
Рентабельність продукції, %						
Рентабельність діяльності, %						
Рентабельність активів, %						
Рентабельність сукупного капіталу, %						
Рентабельність власного капіталу, %						
Період окупності власного капіталу						

Порядок виконання роботи

1. Зробити аналіз динаміки та структури витрат підприємства (окремо елементів операційних витрат).

2. Зробити аналіз динаміки прибутку підприємства (у т. ч. валового прибутку, прибутку від різних видів діяльності, прибутку до оподаткування та чистого прибутку підприємства).

3. Розрахувати показники рентабельності.

4. Заповнити результати у таблиці.

5. Зробити графічне зображення результатів (діаграми відповідного виду).

6. Визначені тенденції охарактеризувати (окремо відзначити ті, що позитивно та негативно характеризують стан підприємства).

7. Запропонувати заходи спрямовані на подолання визначених недоліків (негативних тенденцій).

Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано в додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані студентом аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиці або графіків;
- 4) висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи.

Контрольні запитання

1. Охарактеризуйте прибуток підприємства як економічну категорію та його роль у формуванні фінансових ресурсів підприємства.
2. Які основні фактори впливають на суму прибутку підприємства?
3. Чим відрізняються показники облікового та податкового прибутку підприємства?
4. Дайте характеристику видів облікового прибутку підприємства.
5. Який порядок формування та розподілу облікового прибутку підприємства?
6. Наведіть поняття та порядок визначення валового прибутку підприємства.
7. Наведіть поняття та склад собівартості продукції.
8. Охарактеризуйте методи планування прибутку від реалізації продукції.
9. Наведіть порядок формування прибутку від іншої операційної, іншої звичайної діяльності.
10. Охарактеризуйте формування фінансових результатів від надзвичайних подій.
11. Охарактеризуйте сутність і значення оцінювання рівня рентабельності.
12. Наведіть способи визначення рентабельності реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг.
13. Наведіть характеристику способів обчислення рентабельності діяльності підприємства.

Змістовий модуль 2

Фінансовий аналіз діяльності підприємств

Лабораторна робота 4

Аналіз та організація обігових коштів на підприємстві

Мета роботи – отримання практичних навичок з організації обігових коштів на підприємстві.

Загальні методичні рекомендації

Стан оборотних коштів характеризується, насамперед, їхньою наявністю на певну дату. Порівняння фактичної наявності оборотних коштів з нормативом дає змогу визначити брак або надлишок власних обігових коштів.

Брак власних обігових коштів означає перевищення нормативу оборотних коштів над їхньою фактичною наявністю. Він може виникати з вини самого підприємства, інших підприємств, у результаті зміни умов господарювання, не взятих до уваги своєчасно, через стихійне лихо та з інших причин.

Надлишок власних обігових коштів може виникнути внаслідок перевиконання плану прибутку, неповного внеску платежів до бюджету, безоплатного надходження товарно-матеріальних цінностей від інших організацій, неповного використання прибутку на цілі, передбачені фінансовим планом, та інше.

Ефективність використання оборотних активів на підприємстві має важливе значення, оскільки має значний вплив на загальну ефективність всієї сукупності засобів, залучених підприємством. Це пояснюється тим, що тривалість обороту основних і оборотних засобів суттєво відрізняється через принципові відмінності за характером участі у виробничому процесі основних та оборотних фондів. Якщо перші неодноразово беруть участь у процесі виробництва, то оборотні фонди – один раз, повністю споживаючись у кожному його циклі. Оборот основних фондів вимірюється роками, водночас як оборотні фонди та фонди обігу протягом року здійснюють, як правило, декілька оборотів. Отже, оборотні активи, що обслуговують оборот оборотних фондів і фондів обігу, багато в чому визначають загальні темпи та ефективність виробництва.

У системі заходів, спрямованих на підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану, важливе місце займають питання раціонального використання оборотних активів.

Під час оцінювання структури оборотних активів підприємства використовують різні ознаки класифікації (грошова або не грошова форма; нормовані або ненормовані; виробничі фонди або фонди обігу тощо). Результати аналізу подати в таблицях. Оцінювання стану та ефективність використання оборотних засобів підприємства зробити за показниками наведеними у табл. 4.1. Під час використання інших показників навести порядок їхнього розрахунку з обов'язковим посиланням на джерело цієї методики. Динаміку показників рентабельності подати як таблицю (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Показники оцінювання стану та ефективності використання оборотних засобів

Показник	Порядок розрахунку	Висновок
1	2	3
Маневреність власних оборотних засобів	BOA / OA	Для нормального функціонування підприємства показник змінюється в межах від 0 до 1
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	$OA / ПК$	Збільшення значення показника є сприятливою тенденцією для підприємства ($> 1,5$)
Коефіцієнт покриття – Кп	$OA / ПЗ$	($> 1,0$)
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$OA-3-ВМП / ПЗ$	Граничне значення – 0,6 – 0,8
Частка оборотних коштів в активах, %	$OA \times 100 / Б$	Показує, яку частину в активах підприємства становлять оборотні кошти
Частка власних оборотних коштів у їхній загальній сумі, %	$BOA \times 100 / OA$	Показує, яку частину становлять в загальному обсязі оборотних коштів підприємства
Частка власних оборотних коштів у покритті запасів, %	$BOA \times 100 / З$	Рекомендована нижня межа цього показника становить 50 %
Частка запасів у оборотних активах, %	$З \times 100 / OA$	Показує, яку частину в оборотних активах підприємства становлять запаси

1	2	3
Коефіцієнт покриття запасів	НДП / З	У разі, коли значення цього показника менше ніж 1, поточний фінансовий стан підприємства розглядається як нестійкий
Оборотність коштів у розрахунках (ОКРО), оборотів	ВР / СДЗ	Зростання цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
Оборотність запасів, оборотів (ОЗО)	СР / СЗ	Зростання цього показника є сприятливою тенденцією для підприємства
Коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості	СДЗ / ВР	Сприятливою вважається тенденція зменшення значення показника

Порядок виконання роботи

1. Зробити аналіз динаміки елементів оборотних активів підприємства (див. лаб. 1).
2. Зробити аналіз структури оборотних активів підприємства (за різними ознаками класифікації).
3. Розрахувати показники, що характеризують стан і ефективність використання оборотних засобів та їхніх елементів.
4. Заповнити результати у таблиці в програмі Excel.
5. Зробити графічне зображення результатів (діаграми відповідного виду).
6. Визначені тенденції охарактеризувати (окремо відзначити ті, що позитивно та негативно характеризують стан підприємства).
7. Запропонувати заходи спрямовані на подолання визначених недоліків (негативних тенденцій).

Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано в додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані студентом аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиці або графіків;
- 4) висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи.

Контрольні запитання

1. У чому полягає різниця між поняттями "оборотні кошти" та "оборотні активи"?
2. У чому полягає різниця між оборотними активами та фондами обігу?
3. Поясніть поняття "нормування", "норма" та "норматив". Визначте роль даних понять у визначенні потреби в оборотних коштах.
4. Як галузева приналежність підприємства впливає на склад, структуру оборотних активів?
5. У чому полягає зміст та основне призначення робочого капіталу в діяльності підприємства?

Лабораторна робота 5

Оцінювання основних фондів підприємства

Мета роботи – отримання практичних навичок з організації основних фондів підприємства.

Загальні методичні рекомендації

Основні фонди враховуються та оцінюються в натуральній вартісній формах.

Натуральні показники відображені в паспорті підприємства, в технічному паспорті окремого інвентарного об'єкта. Кожна одиниця основних фондів має вартість у грошовому вираженні.

Вартісна оцінювання основних фондів необхідна для визначення їхнього загального розміру, динаміки, структури, зносу, ефективності використання. Для оцінювання основних фондів використовується початкова, відтворювальна, залишкова та ліквідаційна вартість.

Початкова вартість основних фондів – це сума витрат на виробництво та введення до експлуатації (кошторис витрат на будівництво будівель, споруд, оптово-відпускна ціна обладнання, транспортні витрати на його доставку, монтаж, налагодження, розмір супутніх капітальних вкладень).

Відтворювальна вартість основних фондів – це обрахована початкова в нових цінах на будматеріали та тарифи на будівельні роботи.

Відтворювальна вартість визначається шляхом переоцінки балансової вартості основних фондів за рішенням Уряду України. Для переоцінки вартості основних фондів розробляються та централізовано затверджуються індекси (коефіцієнти) переоцінки.

В умовах економічної кризи проводиться індексація вартості основних фондів, викликана інфляційним зростанням цін і тарифів.

На відміну від індексації вартості основних фондів, переоцінки основних фондів проводиться періодично в нормальних умовах розвитку економіки, коли під впливом росту продуктивності праці та ефективності економіки знижується собівартість виробництва, будівництва і, як результат, основних фондів. Тому, для приведення основних фондів різних термінів введення до експлуатації в порівняльні ціни, проводиться їхня переоцінка.

Залишкова вартість основних фондів – це розрахункова величина, різниця між повною початковою (відтворювальною) вартістю та нарахованою на момент обчислювання сумою амортизаційних відрахувань (зносу) основних фондів. Він демонструє величину недоамортизованої частини вартості основних фондів.

Амортизація – це спосіб накопичення коштів на відтворення основних фондів.

Оцінювання стану та ефективність використання основних фондів підприємства необхідно провести за показниками представленими у табл. 5.1 та 5.2. Використовуючи інші показники, необхідно навести порядок їхнього розрахунку з обов'язковим посиланням на джерело цієї методики. Динаміку показників подати як таблицю (табл. 5.1 і 5.2) в програмі Excel.

Таблиця 5.1

Показники оцінювання основних фондів підприємства

Показник, одиниця виміру	Порядок розрахунку	Висновок
1	2	3
Частка основних засобів (ОсЗ) в активах підприємства, %	$BOЗ \times 100 / Б$	Показує, скільки в балансі підприємства становлять ОсЗ

Закінчення табл. 5.1

1	2	3
Частка активної частини Основних засобів, %	$ВАЧОЗ \times 100 / ВОЗ$	Зростання цього показника в динаміці розцінюється як сприятлива тенденція
Коефіцієнт зносу ОсЗ, %	$ЗОЗ \times 100 / ПВОЗ$	Характеризує стан ОсЗ, ступінь зносу та частку вартості ОФ, яку перенесено на витрати
Коефіцієнт зносу активної частини ОсЗ, %	$ЗАЧОЗ \times 100 /$ $/ ПВАЧОЗ$	Збільшення значення цього показника свідчить про зношення активної частини ОсЗ
Коефіцієнт поновлення, %	$ПВОЗНПП \times 100 /$ $/ ПВОЗПП$	Показує, яку частину ОсЗ на кінець року становлять нові ОсЗ
Коефіцієнт вибуття, %	$ПВОЗВПП \times 100 /$ $/ ПВОЗПП$	Показує, яка частина ОсЗ вибули у зв'язку зі зносом або іншими причинами, характеризує інтенсивність вибуття
Співвідношення суми ОсЗ основної діяльності до загальної суми ОсЗ, %	$ОЗОД \times 100 / ОЗ$	Показує, яку частину всіх ОсЗ займають ОсЗ основної діяльності; зростання показника свідчить про збільшення інвестицій в основну діяльність
Ступінь придатності ОсЗ у межах нормативного строку служби, %	$(ЗОЗ - ОЗПА) \times 100 /$ $/ (ОЗ - ОЗПА)$ або $1 - (ЗОЗ \times 100 / ПВОЗ)$	Збільшення значення свідчить про зношення основних фондів підприємства
Питома вага повністю зношених ОсЗ, %	$ОЗПА \times 100 / ОЗ$	Відображає питому вагу повністю з амортизованих ОсЗ у їхньому загальному обсязі
Фондомісткість	$СВОЗ / ВР$	Обернений показник до фондодовіддачі, відображає вартість ОФ на 1 грн виробленої продукції, позитивно вважається тенденція до зменшення
Фондоозброєність	$СВОЗ / Ч$	Відображає величину ОФ на 1 працівника; позитивно вважається тенденція до збільшення показника

**Основні показники економічної ефективності використання
та оновлення основних фондів**

Показник	Характеристика	Розрахунок
Показники оцінки економічної ефективності використання ОФ		
Рентабельність ОФ	Показує прибуток, який принесла кожна вкладена гривня в ОФ протягом періоду	$P = \frac{\Pi}{\text{ОФ}} \times 100\%$ де Π – чистий прибуток; ОФ – середньорічна вартість ОФ
Фондовіддача	Показує виручку від реалізації продукції, яку принесла кожна вкладена гривня в ОФ протягом періоду	$\Phi_o = \frac{V}{\text{ОФ}} = \frac{B_{\text{ВІР}} + \Pi}{\text{ОФ}}$ де V – випуск продукції; $B_{\text{ВІР}}$ – витрати виробництва та реалізації
Показники оцінки економічної ефективності оновлення ОФ		
Рентабельність Інвестованого капіталу (ROIC)	Характеризує прибутковість, одержану на капітал, інвестований в основну діяльність підприємства	$\text{ROIC} = \frac{\text{NOPAT}}{I}$ де NOPAT – прибуток від основної діяльності; I – капітал, інвестований в основну діяльність компанії
Індекс рентабельності інвестицій (PI)	Характеризує грошовий потік, який припадає на одиницю витрат (інвестицій)	$PI = \sum_{t=1}^n \frac{D_t}{(1+r)^t} / I_{\text{ОФ}}$ де D_t – чистий грошовий потік за весь період; r – ставка дохідності; t – рік експлуатації проекту; $I_{\text{ОФ}}$ – інвестований капітал в основні фонди
Ефективність капіталовкладень (Еп)	Характеризує приріст річного прибутку до капітальних вкладень, які викликали цей приріст	$E_p = \Delta\Pi / I_{\text{ОФ}}$ де $\Delta\Pi$ – приріст прибутку в результаті капітальних вкладень

Порядок виконання роботи

1. Зробити аналіз динаміки елементів основних фондів підприємства.
2. Зробити аналіз структури основних засобів підприємства (за різними ознаками класифікації).
3. Розрахувати показники, що характеризують стан та ефективність використання основних засобів і їхніх елементів.
4. Заповнити результати у таблиці в програмі Excel.
5. Зробити графічне зображення результатів (діаграми відповідного виду).
6. Визначені тенденції охарактеризувати (окремо відзначити ті, що позитивно та негативно характеризують стан підприємства).
7. Запропонувати заходи спрямовані на подолання визначених недоліків (негативних тенденцій).

Звіт про виконання лабораторної роботи

Звіт про виконання лабораторної роботи має містити:

- 1) титульний аркуш (приклад подано в додатку А);
- 2) мету лабораторної роботи;
- 3) виконані студентом аналітичні розрахунки, наведені у вигляді таблиці або графіків;
- 4) висновки, зроблені в ході виконання лабораторної роботи.

Контрольні запитання

1. Сформулюйте основні завдання аналізу ОФ.
2. Назвіть основні прийоми та способи дослідження, що використовуються для аналізу ОФ.
3. Які три функціональні служби підприємства мають проводити аналіз матеріальних ресурсів?
4. Чому нормативні витрати є ключовим елементом у системі управління й аналізу матеріальних ресурсів?
5. Для чого аналізується забезпеченість підприємства ОФ?
6. Який фактор спричиняє найбільший вплив на забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами і чому?
7. У чому полягає різниця між матеріальними ресурсами та матеріальними витратами?
8. Охарактеризуйте систему показників, що застосовуються для оцінювання ефективності використання ОФ.

Рекомендована література

Основна

1. Бердар М. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / М. М. Бердар. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
2. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – 3-є вид., перероб. і допов. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 432 с.
3. Кузенко Т. Б. Фінанси підприємств : конспект лекцій для студ. усіх спец. всіх форм навчання / Т. Б. Кузенко, Є. Ю. Кузькін, Н. В. Сабліна. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 168 с.
4. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін. – 6-ге вид., перероб. і виправ. – Київ : КНЕУ, 2008. – 552 с.
5. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. С. Філімоненков. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : МАУП, 2004. – 328 с.
6. Фінанси підприємств : навч. посіб. : курс лекцій / за ред. Г. Г. Кірейцева. – Київ : ЦУЛ, 2009 – 412 с.
7. Шморгун Н. П. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – Київ : ЦНЛ, 2006. – 528 с.

Додаткова

8. Андріанова І. І. Фінанси підприємств. Практикум : навч.-метод. посіб. / І. І. Андріанова, В. А. Ісайко. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. – 274 с.
9. Брюховецька Н. Ю. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Н. Ю. Брюховецька. – Донецьк : ДонУЕП, 2006. – 215 с.
10. Герасименко О. В. Фінанси підприємств : термінологічний словник для студ. екон. спец. / О. В. Герасименко, Г. О. Роганова. – Краматорськ : ДДМА, 2007. – 148 с.
11. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 432 с.
12. Фінанси підприємства : підручник / Л. О. Лігоненко, Н. М. Гуляєва, Н. А. Гринюк та ін. – Київ, 2007. – 491 с.
13. Онисько С. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / С. М. Онисько, П. М. Марич. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 367 с.

Інформаційні ресурси

14. Буряковский В. В. Финансы предприятий [Электронный ресурс] / В. В. Буряковский. – Режим доступа : <http://books.efaculty.kiev.ua/finpd/1/r1>.
15. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 463-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon0.rada.gov.ua>.
16. Закон України "Про акціонерні товариств" від 17.09.2008 р. № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
17. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
18. Закон України "Про господарські товариства " від 19.09.1991 р. № 1576-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
19. Закон України "Про оцінку земель" від 11.12.2003 р. – № 1378-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
20. Король В. А. Фінанси підприємств : навч. посіб. [Електронний ресурс] / В. А. Король. – Режим доступу : <http://pulib.if.ua/book/55>.
21. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lsl.lviv.ua>.
22. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib-gw.univ.kiev.ua>.
23. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.franko.lviv.ua/library>.
24. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
26. Одеська державна наукова бібліотека ім. О. М. Горького [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ognb.odessa.ua>.
27. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

28. Публічна бібліотека ім. Лесі Українки м. Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lucl.kiev.ua>.
29. Сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
30. Сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
31. Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
32. Сайт Національного банку України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
33. Система розкриття інформації на фондовому ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.smida.gov.ua>.
34. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : підручник [Електронний ресурс] / Р. А. Слав'юк. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15840720/finansi/finansi_pidpriyemstv_-_slavyuk_pa.
35. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://korolenko.kharkov.com>.
36. Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www-library.univer.kharkov.ua>.

Додатки

Додаток А

Зразок оформлення титульного аркуша звіту про виконання лабораторної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Кафедра фінансів

ЗВІТ

про виконання лабораторної роботи №__
з навчальної дисципліни "**Фінанси підприємств**"
на тему "..."

Перевірив (ла):
викладач каф. фінансів
П. І. Б

Виконав (ла):
студент(ка) _ курсу, _ групи
фінансового факультету
П. І. Б

Харків, (рік)

Фінансова звітність для виконання ситуаційного завдання

Таблиця Б.1

Баланс

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000		
первісна вартість	1001		
Незавершені капітальні інвестиції	1005		
Основні засоби	1010		
первісна вартість	1011		
знос	1012		
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095		
II. Оборотні активи			
Запаси	1100		
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125		
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130		
з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155		
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165		
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195		
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300		

Закінчення додатка Б

Закінчення табл. Б.1

Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400		
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420		
Неоплачений капітал	1425		
Вилучений капітал	1430		
Усього за розділом	1495		
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515		
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595		
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615		
розрахунками з бюджетом	1620		
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625		
розрахунками з оплати праці	1630		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690		
Усього за розділом III	1695		
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900		

Звіт про фінансові результати

Таблиця В.1

I. Фінансові результати

Стаття	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000		
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050		
Валовий: прибуток	2090		
збиток	2095		
Інші операційні доходи	2120		
Адміністративні витрати	2130		
Інші операційні витрати	2180		
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190		
збиток	2195		
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші доходи	2240		
Інші витрати	2270		
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290		
збиток	2295		
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		
Прибуток (збиток) від припиненої діяль- ності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350		
збиток	2355		

Таблиця В.2

II. Сукупний дохід

Стаття	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450		
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465		

Таблиця В.3

III. Елементи операційних витрат

Назва статті	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Матеріальні затрати	2500		
Витрати на оплату праці	2505		
Відрахування на соціальні заходи	2510		
Амортизація	2515		
Інші операційні витрати	2520		
Разом	2550		

IV. Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва статті	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
Середньорічна кількість простих акцій	2600		
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605		
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610		
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615		
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1. Основи фінансів підприємства	4
Лабораторна робота 1. Аналіз фінансової звітності підприємств	4
Лабораторна робота 2. Аналіз грошових надходжень підприємства	10
Лабораторна робота 3. Аналіз формування та розподілу прибутку підприємства.....	13
Змістовий модуль 2. Фінансовий аналіз діяльності підприємств.....	23
Лабораторна робота 4. Аналіз та організація обігових коштів на підприємстві	
Лабораторна робота 5. Оцінювання основних фондів підприємства	26
Рекомендована література.....	31
Основна	31
Додаткова	31
Інформаційні ресурси	32
Додатки.....	34

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

**Методичні рекомендації
до лабораторних робіт
для студентів спеціальності 072 "Фінанси,
банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Кузенко** Тетяна Борисівна

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *А. С. Ширініна*

План 2019 р. Поз. № 20 ЕВ. Обсяг 41 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

---

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*